

Eugeniusz Ziemann

Eucharystyczne Serce Jezusa

Symposium 15/2(21), 71-86

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ks. Eugeniusz Ziemann SCJ
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Lublin

EUCHARYSTYCZNE SERCE JEZUSA

Wstęp

Eucharystia, stanowiąc pełnię życia duchowego Kościoła i każdego wiernego, streszcza wszystko, co Bóg uczynił oraz co czyni w historii zbawienia dla ludzi przez swojego Syna w Duchu Świętym¹. W wymiarze teologicznym, będąc sakramentem, jest pamiątką, ofiarą Chrystusa i Kościoła, ucztą komunii z Chrystusem oraz braćmi. Mając na uwadze przekazy biblijne i Tradycję w odniesieniu do Eucharystii, należy podkreślić, że jest ona także dialogiem Boga ze swoim ludem, modlitwą, dziękczynieniem, ofiarą, wzywaniem Ducha Świętego, wstawieniem, a przede wszystkim realną i rzeczywistą obecnością Jezusa Chrystusa pod postaciami eucharystycznymi. Kult obecnego w Eucharystii Boga-Człowieka nie odnosi się jedynie do sprawowanej mszy świętej. Przedmiotem kultu jest również Chrystus Eucharystyczny obecny w tabernakulum lub uroczyście adorowany w Najświętszym Sakramencie poza czynnościami liturgicznymi². Wiara w obecność w Eucharystii Wcielonego Słowa jako Miłości ukrzyżowanej, jednoczącej,

¹ Por. Sobór Watykański II, Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbiterorum ordinis*, Rzym 1965.

² Por. J. CASTELLANO, *Eucaristia*, w: E. ANCILLI (red.), *Dizionario enciclopedico di spiritualità*, t. 2, Roma 1992, s. 956-974.

adorującej, kontemplującej i wynagradzającej Ojcu w symbolu Serca jest nierozzerwalnie związana z kultem Najświętszego Serca Jezusowego, zwłaszcza w przekazie św. Małgorzaty Marii Alacoque³. Rozwinął się on dzięki czcicielom Serca Jezusowego oraz założycielom poświęconych mu żeńskich i męskich zgromadzeń zakonnych, a następnie został pogłębiony za sprawą pobożności i kultu Serca Eucharystycznego, zapoczątkowanego w XIX wieku we Francji.

1. Historyczno-duchowe i teologiczne ujęcie zagadnienia

Problematyka związana z pobożnością i kultem Najświętszego Serca Jezusa oraz Eucharystii, w której żyje Eucharystyczne Serce Jezusa, ma swoje korzenie w chrystocentrycznym nurcie francuskiej teologii i duchowości katolickiej reprezentowanej przez École Française. Założyciel tej szkoły, Pierre de Bérulle (1575-1629), akcentował fundamentalne znaczenie unii hipostatycznej, która zaistniała w osobie Wcielonego Słowa, między naturą boską i naturą ludzką⁴, a także relacyjny związek Osób Boskich osiągający swoje apogeum w Eucharystii⁵. Znamienici przedstawiciele tego kierunku, zafascynowani misterium Wcielonego Słowa, kształtowali teologiczno-duchową koncepcję Eucharystycznego Serca Jezusa Chrystusa obecnego z bóstwem i człowieczeństwem w Eucharystii, nie używając jednak tego określenia. Charles de Condren (1588-1641) rozwijając duchowość ofiary, odwołuje się do stanu Jezusa Chrystusa, Hostii, jako Żertwy złożonej Ojcu na krzyżu, a uobecnianej we mszy świętej⁶. Jego zdaniem, podwójna rola Chrystusa jako Kapłana i Ofiary urzeczywistnia tę relację w Eucharystii. Z kolei Jean-Jacques Olier (1608-1652) dostrzegał w Eucharystii komplementar-

³ Por. E. ZIEMANN, *Małgorzata Maria Alacoque*, w: E. ZIEMANN (red. naczej.), *Encyklopedia katolicka*, t. 11, Lublin 2008, k. 1019.

⁴ Por. P. BÉRULLE, *Oeuvres Complètes*, t. 7, Paris 1996, s. 182.

⁵ Por. M. DUPUY, *Se laisser l'Esprit*, Paris 1982, s. 31-33; A. MOLIEN, *Bérulle*, w: M. VILLER i in. (red.), *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique*, t. 1, Paris 1937, k. 1554.

⁶ Por. H. BREMOND, *Histoire littéraire du sentiment religieux en France depuis la fin des guerres de religions jusqu'à nos jours*, t. 3, Paris 1925, s. 341-358, 360-389.

ną rzeczywistość Wcielonego Słowa. Według niego, szczególne miejsce zajmuje w niej msza święta i adoracja Najświętszego Sakramentu⁷. Kładąc jednak nacisk na adorację eucharystyczną, zauważa, że w czasie jej trwania Chrystus staje przed człowiekiem w postawie całkowitego wyniszczenia z miłości do Ojca i stworzenia. Ponadto pozwala uczestniczyć w życiu Boga, które udziela się człowieczeństwu Chrystusa obecnemu wraz z bóstwem w Eucharystii⁸. Wyjątkowe miejsce w nurcie École Française zajmuje św. Jan Eudes (1601-1680), łączący kult Serca Jezusa i Maryi z Eucharystią, zwłaszcza w celebrowanej mszy świętej. Zwracał on uwagę na znaczenie roku liturgicznego w przeżywaniu misterii i stanów Jezusa Chrystusa, objawiających człowiekowi miłość Boga. Serce, będące według niego symbolem tej miłości, odnosi się do bogactwa życia duchowego, jak również do misji zbawczej Jezusa Chrystusa, Odkupiciela i Pośrednika⁹. Eudes jest prekursorem liturgicznego kultu Najświętszego Serca Jezusa i Serca Maryi, przez ułożone formularze mszalne i oficjum brewiarzowe. Jego wkład w rozwój liturgiczny kultu podkreślił 6 stycznia 1903 roku papież Leon XIII w dekreście poświęconym heroicznosci jego cnót¹⁰.

Istotnym jednak wydarzeniem, które kształtowało koncepcję i terminologię związaną z Eucharystycznym Sercem Jezusa, były objawienia Bożego Serca św. Małgorzacie Marii Alacoque z zakonu wizytek w Paray-le-Moniale¹¹. Miały one miejsce w latach 1673-1689, w czasie modlitwy przed Chrystusem Eucharystycznym. Spośród około osiemdziesięciu objawień szczególne znaczenie dla rozwoju kultu Serca Jezusa i związanych z nim praktyk eucharystycznych miały cztery, tzw. wielkie objawienia, w latach 1673-1675. Ich kontekst i miejsce były

⁷ Por. J.J. OLIER, *Sainteté Chrétienne*, Paris 1992, s. 70-71.

⁸ Por. F.À. RODRIGUEZ, *Olier, Giovanni Giacomo*, w: *Dizionario...*, dz. cyt., t. 2, s. 1751-1752.

⁹ Por. J. EUDES, *Oeuvres complètes du vénérable Jean Eudes*, t. 1, Paris 1905, s. 268-269, 310.

¹⁰ Por. K. KUŹMAK, *Jan Eudes*, w: J. DUCHNIEWSKI (red. nac.), t. 7, Lublin 1997, k. 788.

¹¹ Por. M. OKOŃ, *Paray-le-Moniale*, w: E. GIGILEWICZ (red. nac.), *Encyklopedia...*, dz. cyt., t. 14, Lublin 2010, k. 1347.

ściśle związane z Eucharystią. W czasie pierwszego z nich wizjonerka, zajmując przy Chrystusie miejsce św. Jana Apostoła Ewangelisty, doświadczyła misterium Ostatniej Wieczerzy, a także miłości i tajemnic Jezusowego Serca. Drugie objawienie określało przedmiot kultu – miłość w symbolu Serca, które jest źródłem Eucharystii. Trzecie odnosiło się do grzechu i wynagrodzenia przez częste przyjmowanie Komunii Świętej, zwłaszcza w pierwsze piątki miesiąca, oraz odprawianie Godziny świętej. Czwarte objawienie było poświęcone ustanowieniu święta ku czci Serca Jezusowego, Komunii Świętej wynagradzającej oraz uroczystemu aktowi wynagrodzenia przed wystawionym Najświętszym Sakramentem¹².

Mimo tak wielu powiązań Eucharystii z Sercem Jezusa, Wcieleno Słowa, określenia Eucharystyczne Serca Jezusa (*Cor Jesu eucharisticum*) oraz Serce Eucharystyczne (*Cor eucharisticum*) zostały użyte *expressis verbis* po raz pierwszy przez Jeana-Paula Saluta w dziele pt. *Entretiens avec Jésus-Christ dans le Très-Saint Sacrement de l'autel* (I-V, Toulouse 1701-1703), w którym akcentował wyniesienie boskiego Serca Jezusa w Najświętszym Sakramencie Ołtarza. Następnie terminem tym posłużył się Antoine Ginther w dziele pt. *Speculum amoris et doloris in sacratissimo ac divinissimo Corde Jesu incarnati, eucharistici et crucifixi orbi christiano propositum* (Augsburg 1706, 1743⁴), poświęconym zagadnieniu miłości Serca Jezusowego obecnej w sakramencie Eucharystii¹³.

Problematyka związana z pobożnością i kultem Eucharystycznego Serca Jezusa rozwijała się od drugiej połowy XIX wieku we Francji. Niewątpliwie miały na to wpływ wydarzenia kształtujące życie religijne po Wielkiej Rewolucji Francuskiej z 1789 roku. Świadomość duchowego i moralnego spustoszenia w życiu społecznym stanowiła impuls do zakładania zgromadzeń zakonnych żeńskich i męskich w celu podejmowania apostołatu w różnych sektorach życia Kościoła

¹² Por. E. ZIEMANN, *Małgorzata Maria Alacoque...*, w: *Encyklopedia...*, dz. cyt., art. cyt., k. 1019-1021; J. HOJNOWSKI, *Słownik kultu Serca Jezusowego*, Kraków 2000, s. 72.

¹³ Por. A. RAYEZ, A. BANHOME, *Eucharistique (Coeur)*, w: *Dictionnaire...*, dz. cyt., t. 4, Paris 1961, k. 1650.

również poza Francją. Warto podkreślić, że wielorakie charyzmaty zakonne bazowały na duchowości eucharystycznej oraz elementach duchowości Serca Jezusowego zalecającej praktyki wynagrodzenia Bogu za grzechy osobiste i świata przez adorację Najświętszego Sakramentu. Pobożność ta przenikała również do środowisk wiernych świeckich, którzy zakładali stowarzyszenia i bractwa propagujące obecne w Eucharystii Eucharystyczne Serce Jezusa, źródło miłości. Do wielkich postaci zaangażowanych wówczas w propagowanie duchowości Serca Eucharystycznego Jezusa zaliczają się św. Piotr Julian Eymard (1811-1868), założyciel Zgromadzenia Księży Najświętszego Sakramentu oraz Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Sakramentu¹⁴, wizjonerka Sophie Prouvier (1817-1891), a także jezuita François Blot, autor dzieła pt. *Le Coeur eucharistique ou le Coeur de Jésus dans le Saint-Sacrament* (I-II, Paris 1872)¹⁵. Fenomenem religijnym w drugiej połowie XIX wieku były międzynarodowe kongresy eucharystyczne organizowane w celu pogłębienia osobowej więzi człowieka z Chrystusem oraz głębszego związku egzystencjalnego z Eucharystią¹⁶.

Szybki rozwój pobożności do Eucharystycznego Serca Jezusa we Francji potwierdza zgoda papieża Piusa IX udzielona w 1868 roku biskupom: François Alexandre'owi Rouilletowi de la Bouillerie'emu (1810-1882), Gaspardowi Mermillodowi (1824-1892) i Henri-Marie Amantonowi (1822-1869) na używanie inwokacji: „Sercu Eucharystycznemu Jezusa należy się w każdej chwili cześć, uwielbienie, miłość i dziękczynienie, we wszystkich tabernakulach świata, aż do skończenia wieków”¹⁷. W 1878 roku papież Leon XIII w zbiorze odpustów *Raccolta di orazioni e pie opere per quali sono state concesse dai Sommi Pontefici le sante indulgenze* (nr 121), odnosząc się do kwestii związanej

¹⁴ Por. M. STRASZEWICZ, *Piotr Julian Eymard*, w: E. GIGILEWICZ, *Encyklopedia...*, dz. cyt., t. 15, Lublin 2011, k. 645.

¹⁵ Por. A. RAYEZ, A. BANHOME, *Eucharistique...*, art. cyt., k. 1650-1651.

¹⁶ Por. S. SZYMAŃSKI, *Eucharystyczne kongresy*, w: R. ŁUKASZYK i in. (red.), *Encyklopedia...*, dz. cyt., t. 4, Lublin 1983, k. 1278-1279.

¹⁷ Tłumaczenie własne inwokacji: *Luoé, adoré, aimé et remercié soit à tous les moments le Coeur eucharistique de Jésus, dans tous les tabernacles du monde, jusque'à la consommation des siècles.*

z pobożnością Serca Eucharystycznego, stwierdził, że kult ten nie może być oderwany od kultu Najświętszego Serca Jezusa, gdyż jedynie w nim można odnaleźć przedmiot szczególnej czci, miłości i wdzięczności. Serce Jezusa ustanowiło bowiem godny uwielbienia Sakrament Ołtarza, co więcej – zostanie on z nami aż do skończenia świata. Ponadto papież Leon XIII wskazał jako przedmiot właściwy pobożności Eucharystycznego Serca szczególną cześć względem miłującego Serca Jezusa, które ustanowiło sakrament Eucharystii. W okresie późniejszym liczne modlitwy, inwokacje i litanie poświęcone Sercu Eucharystycznemu Jezusa odmawiane w bractwach lub kaplicach adoracyjnych uzyskały aprobatę Stolicy Apostolskiej lub biskupów diecezjalnych. Pomimo stanowiska papieży popierających rozwijający się kult w 1891 roku Święte Oficjum wydało dekret, który nie zatwierdził emblematu Serca Eucharystycznego, a także jednoznacznie stwierdzał, że kult Serca Eucharystycznego nie jest doskonalszy od kultu Eucharystii ani też nie różni się od kultu Serca Jezusowego. Ostatecznie Stolica Apostolska nie potępiła nowej pobożności. Świadczy o tym wyniesienie w 1903 roku rzymskiego Bractwa Eucharystycznego Serca Jezusa do rangi arcybractwa z centrum przy kościele pod wezwaniem św. Joachima w Rzymie. Akceptację dla rozwijającej się pobożności wyraził też papież Benedykt XV, 9 listopada 1921 roku zatwierdzając własne oficjum i formularz mszalny o Sercu Eucharystycznym. Ponadto ustanowił święto Eucharystycznego Serca Jezusa na czwartek kończący oktawę uroczystości Bożego Ciała¹⁸. Na jego celebrowanie każda diecezja posiadała zgodę Stolicy Apostolskiej lub biskupa diecezjalnego.

Do pobożności Serca Eucharystycznego nawiązywali wielokrotnie na licznych kongresach eucharystycznych papieże Pius XI i Pius XII. W przemówieniu radiowym do Kongresu Eucharystycznego w Ekwadorze 16 czerwca 1949 roku papież Pius XII, nawiązując do terminu Serce Eucharystyczne, akcentował jego podwójne znaczenie. Pierwsze odnosi się do Serca Jezusa obecnego i żyjącego w świętych postaciach eucharystycznych. Drugie zaś wskazuje na Serce, które umiłowało człowieka, stając się dla niego darem w Eucharystii. W tym kontekście po-

¹⁸ Por. *Acta Aposolices Sedis* XIII (1921), s. 545.

bożność do Serca Eucharystycznego winna być inspirowana kultem Najświętszego Serca Jezusowego przez wyrazy czci i szacunku, wynagrodzenie, praktyki eucharystyczne (msza pierwszopiątkowa, Godzina święta, adoracja) składane Jezusowi Chrystusowi obecnemu i żyjącemu w Hostii, a także uwielbieniem należnym miłości Zbawiciela mającej swój symbol w Jego Sercu i darowanej człowiekowi w Eucharystii, niezależnie od innych znaków miłości¹⁹.

Warto podkreślić, że papież Pius XII w encyklice *Haurietis aquas*, poświęconej teologii i kultowi Najświętszego Serca Jezusa²⁰, używając wyrażenia „Eucharystyczne Serce Jezusa” nie wypowiada się na temat kultu odrębnego od Serca Jezusa. Opinię papieża podzielają teologowie, twierdząc, że jest to kult Serca Jezusa, ale w odniesieniu do Eucharystii, a także oddawanie czci miłości Jezusa Chrystusa, posuniętej do ustanowienia sakramentu Eucharystii oraz jej zachowania aż do skończenia świata. Chodzi tutaj zwłaszcza o miłość Chrystusa, która jest obecna w Jego Sercu, a także żywa w Eucharystii²¹.

Rysem charakterystycznym pobożności względem Najświętszego Sakramentu jest adoracja Jezusa Chrystusa aktualnie w nim obecnego, a także należny Mu kult sakramentalny. Nabożeństwo zaś do Serca Jezusa polega na uczczeniu Serca ze względu na Jego dzieło zbawcze, począwszy od Wcielenia przez Mękę i Zmartwychwstanie. Jest ono z istoty eucharystyczne, aczkolwiek szczególny obiekt czci stanowi niezmierna miłość Syna do Ojca, która zaprowadziła Go na krzyż i zostawiła w Sakramencie Ołtarza. Pobożność do Serca Eucharystycznego ma na uwadze dzieło miłości Chrystusa obecne w Eucharystii stanowiącej immolację ofiarną, całkowite oddanie siebie w Komunii Świętej oraz trwałą i ciągłą obecność w tabernakulum. Bazą dla praktykowania tej pobożności jest miłość Zbawiciela obecna w Eucharystii²².

¹⁹ Por. R. BROUILLARD, *Coeur Eucharistique de Jésus*, w: G. JACQUEMENT (red.), *Catholicisme hier, aujourd'hui, demain*, t. 2, Paris 1949, k. 1281-1282.

²⁰ Por. J. MISIUREK, *Haurietis aquas*, w: J. WALKUSZ (red. nac.), *Encyklopedia...*, dz. cyt., t. 6, Lublin 1993, k. 592.

²¹ Por. F. DZIASEK, *Jezus Chrystus – zbawcze misterium*, t. 2, Poznań 1962, s. 441-442; J. HOJNOWSKI, *Słownik...*, dz. cyt., s. 72.

²² Por. A. RAYEZ, A. BANHOME, *Eucharistique...*, art. cyt., k. 1648; L. PENZO, *Cuore di Gesù*, w: P. PASCHINI (red.), *Enciclopedia cattolica*, t. 4, Firenze 1950, k. 1063-1064.

Problematyka związana z Eucharystycznym Sercem Jezusa rozciąga rozległą panoramę bogactwa Eucharystii samej w sobie oraz odkrywa jej istotne elementy historiozbawcze realizowane przez Wcielone Słowo. Ofiara Jezusa Chrystusa wiąże się z posłuszeństwem Ojcu i pełnieniem Jego woli aż do śmierci na krzyżu. Ofiara krzyża kontynuowana w sprawowanej mszy świętej jest najgłębszym aktem miłości Serca Jezusa. W niej realizuje się paschalne dzieło zbawcze Chrystusa, w Jego ciele i krwi wydanej z miłości, jako spłata długu za grzech pierworodny i grzech każdego człowieka. Jezus w swoim chwalebnym Ciele, obecnym w Eucharystii, kontynuuje również ofiarę dziękczynienia składaną Ojcu. Serce Eucharystyczne składa dziękczynienie za doskonałość swojej ofiary przyjętej przez Ojca ze względu na doskonałą miłość i wynagrodzenie za wszystkie grzechy świata.

W Sercu Eucharystycznym należy także dostrzec wymiar trynitarny Eucharystii. Człowiek dzięki Komunii Świętej zostaje umieszczony w samym centrum życia Trójcy Świętej, w której Syn w doskonałej miłości z Ojcem i Duchem Świętym tworzy miłującą się jedność. W Eucharystii Syn objawia Ojca i całe bogactwo swojej ofiary, będącej darem składanym Ojcu, który jest Miłością (por. 1 J 1,4). Otóż miłość Serca Jezusa jest uczestnictwem w miłości Boga. Człowiek jednak nie może jej dzielić z Sercem Jezusa lub Sercem Eucharystycznym bez przyjęcia daru, którym jest Bóg, a także bez zjednoczenia z Trójcą Świętą. Z Eucharystycznym Sercem Jezusa związany jest też wymiar eschatologiczny. Wizja apokaliptyczna Baranka ofiarowanego i zabitego, ale na nowo żyjącego (Ap 5,6-14) ukazuje Go w przekazach ikonograficznych z emblematami paschalnymi, głęboko eucharystycznymi. A zatem to Serce jest łącznikiem między Sercem Zbawiciela i Kościołem – Oblubienicą, narodzoną z przebitego boku Baranka. Zraniona miłość ustanawiająca Eucharystię jest również tą, która dała początek Kościołowi – nowej Ewie, wspólnocie ofiarniczej i hierarchicznej, kierowanej przez „ofiarników” zobowiązanych do codziennego składania siebie w ofierze całopalnej (żertwy) za całą wspólnotę ludzką. Pobożność względem Serca Eucharystycznego obejmuje wszystkie wymiary Eucharystii, zwłaszcza zaś akt kultycznej adoracji, w której Jezus Chrystus buduje i prowadzi Kościół do pełni eschatologicznej. Według takiej koncepcji Serce Jezusa, oddając się ludziom bez ograniczeń w Eucha-

rystii, staje się symbolem gromadzącym i łączącym wszystkich ludzi. Jezus Chrystus, dając w niej siebie, pragnie, aby przez miłość budować wraz z Nim Kościół. Serce Eucharystyczne wspiera człowieka w oczekiwaniu na ponowne przyjście Jezusa (zgodnie ze słowami: „Ilekoć bowiem spożywacie ten chleb i pijecie kielich, śmierć Pana głosicie, aż przyjdzie”, 1 Kor 11,26) w kulcie Eucharystii, zwłaszcza adoracji Najświętszego Sakramentu.

Eucharystyczne Serce Jezusa ma również wymiar apostołski. Jezus zjednoczony miłością z Ojcem realizował doskonale Jego wolę w całym swoim ziemskim życiu: „Wtedy rzekłem: Oto idę – w zwoju księgi napisano o Mnie – aby spełnić wolę Twoją, Boże” (Hbr 10,7). Posłany przez Ojca, z całym oddaniem głosił Dobrą Nowinę o zbawieniu. Opierając się zaś na osobistym doświadczeniu: „Jak Ojciec Mnie posłał, tak i Ja was posyłam” (J 20,21), w tym samym duchu powołał swoich apostołów, aby kontynuowali Jego misję i dzieło zbawcze aż do skończenia świata, również przez swoich następców. Przed odejściem z tego świata zapewnił ich jednak o towarzyszeniu przez łaskę obecną w Eucharystii, gdzie jest obecne Jego Eucharystyczne Serce oraz Serce apostołskie. W tym kontekście odnajdują swoje powołanie misyjne osoby konsekrowane praktykujące w klauzurze życie kontemplacyjne przed Najświętszym Sakramentem. Kontemplacja i kult Serca Eucharystycznego pomaga wnikać w misterium Niepokalanego i Bolejącego Serca Maryi. W Jej obecności na Kalwarii Jezus wylał ze swojego przebitego Serca źródło łask na dusze. Maryja, wypowiadając u stóp krzyża *fiat*, ofiarowała ostatecznie Syna woli Ojca, została Matką Kościoła i Królową Świata.

2. Ojciec Jan Leon Dehon propagatorem kultu Serca Jezusa w Sercu Eucharystycznym

Założyciel Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusowego, czcigodny sługa Boży Jan Leon Dehon²³ wzrastał w duchowej i religijnej atmosferze drugiej połowy XIX wieku we Francji, przeżywającej

²³ Por. M. DANILUK, *Dehon Léon*, w: R. ŁUKASZYK i in. (red.), *Encyklopedia...*, dz. cyt., t. 3, Lublin 1979, k. 1098-1099.

rozkwit pobożności eucharystycznej oraz kultu Serca Jezusowego. Osobiste refleksje i przemyślenia związane z tą kwestią zaprezentował w trzeciej części dzieła pt. *Couronnes d'amour au Sacré-Coeur*²⁴ poświęconej Eucharystii. Według niego, misterium Eucharystii dopełnia i pogłębia misterium Wcielenia i Męki, a także innych wydarzeń zbawczych Jezusa Chrystusa. W każdym tabernakulum znajduje się bowiem to samo miłujące Serce Jezusa Chrystusa, które ofiarowało się z miłości do Boga i ludzi. Nie posiada Ono przypadłości ludzkiej natury, żyjąc jednak w Najświętszym Sakramencie, wciąż jest przepełnione tą samą miłością²⁵.

Oryginalne ujęcie zagadnienia Eucharystycznego Serca Jezusa przez Leona Dehona zostało zaprezentowane w formie rozważań do koronki²⁶ eucharystycznej składającej się z pięciu tajemnic. W rozważanie każdej z nich wprowadza inwokacja: „Pochwalone, uwielbione, wszędzie kochane niech będzie Serce Jezusa Eucharystycznego. W każdej chwili, we wszystkich świątyniach i po wszystkie czasy aż do skończenia wieków”²⁷.

A. Tajemnica pierwsza – życie miłości Najświętszego Serca w Eucharystii

Punkt wyjścia w refleksji nad tym zagadnieniem stanowi istota ustanowienia Eucharystii. Jej źródłem była miłość Jezusa Chrystusa, pragnąca ofiarować człowiekowi swoje dobra: „Gorąco pragnąłem spożyć tę Paschę z wami” (Łk 22,15). Dając samego siebie, daje człowiekowi swe bóstwo, mądrość, potęgę i nieskończoną dobroć w celu intymnego zjednoczenia z Nim²⁸. Manifestacją miłości Serca Jezusa było rozszerze-

²⁴ Por. L. DEHON, *Couronnes d'Amour. Trois mois de méditations sur la Vie d'amour envers le Sacré-Coeur de Jésus en union avec ses mystères. Troisième Couronne: LEucaristie (Juin)*, w: P. TANZELLA, G. PALERMO (red.), *Oeuvres Spirituelles*, t. 2, Andria 1983, s. 403-514.

²⁵ Por. tamże, s. 411-413.

²⁶ Por. J. KOPEĆ, *Koronka*, w: B. MIGUT (red. naczej.), *Encyklopedia...*, dz. cyt., t. 9, Lublin 2000, k. 886-892; L. DEHON, *Oeuvres...*, dz. cyt., t. 7, Andria 1985, s. 308-310.

²⁷ Por. *Modlitewnik sercański*, Kraków 2001, s. 117.

²⁸ Por. L. DEHON, *Couronne d'Amour...*, dz. cyt., s. 415-417.

nie w Eucharystii misterium Wcielenia. Wówczas Bóg zamieszkał między swoim ludem: „A Słowo stało się ciałem i zamieszkało wśród nas” (J 1,14), kontynuując to misterium w Eucharystii, która jest nowym wcieleniem Jezusa Chrystusa. Dzięki Komunii Świętej człowiek jednoczy się ze świętym człowieczeństwem Jezusa i doświadcza Jego bóstwa²⁹.

Najświętsze Serce Jezusa odnawia w Eucharystii swoją mękę w pełnej radości i chwale jako wiekuista żertwa eucharystyczna. Włączając w nią człowieka, pragnie, aby usposobienie żertwy obejmowało całą osobę ludzką oddaną Sercu Jezusa. Taką postawę umacnia Komunia Święta czczona i przyjmowana jako uczestnictwo w Sercu Eucharystycznym Jezusa. Ważnym elementem miłości Bożego Serca w Eucharystii jest Jego chwalebny żywot дарowany człowiekowi zwłaszcza w Komunii Świętej. Korzystanie z jego owoców zapewnia wyzwolenie od stworzeń i duchową radość³⁰.

Eucharystyczne Serce Jezusa jest też źródłem łask użyźniających Kościoł. Odnawiając wszystkie misteria pod osłoną eucharystyczną, staje się mistycznym Sercem mistycznego Ciała, w którym jako Serce Eucharystyczne rozlewa miłość i łaski, a także wpływa na jego oświecenie oraz uświęcenie. Oświecający wpływ tego Serca polega na kierowaniu Kościołem oraz na nieomylnym nauczaniu papieża: „A oto ja jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata” (Mt 28,20). Uświęcające zaś funkcje spełniają sakramenty święte, a wśród nich Eucharystia, zajmująca czołowe miejsce. W szczególny jednak sposób ojciec Dehon zwraca uwagę na sakrament kapłaństwa, dający możliwość formowania Eucharystycznego Serca Jezusa i powierzania Go duszom. Kapłan, jako drugi Chrystus, ma obowiązek kształtowania w sobie kapłańskiego Serca Jezusa w duchu ofiary i miłości w łączności z Sercem Eucharystycznym. Ponadto akcentuje on, że Serce Jezusa domaga się od ludzi czci i adoracji w tabernakulum, podobnie jak czynią to w niebie aniołowie i święci, wychwalając miłość Bożego Serca³¹.

²⁹ Por. tamże, s. 418-422.

³⁰ Por. tamże, s. 423-429.

³¹ Por. tamże, s. 430-436.

B. Tajemnica druga – życie milczenia i modlitwy

Samotność Serca Jezusowego w Eucharystii jest szkołą dla każdego, kto chce kształtować osobiste życie eucharystyczne. Milczenie w samotności tworzy z serca człowieka naczynie, w którym może spoczywać Serce Eucharystyczne. Aby jednak osiągnąć ten stan, należy się wyrwać z wiru aktywności, nawet jeżeli ma ona na celu chwałę Bożą i potrzeby bliźnich. Ojciec Dehon zwraca uwagę na wartość milczenia w czasie dziękczynienia po Komunii Świętej. Jezus w milczeniu tabernakulum cały jest adoracją Ojca, żertwą, miłością i modlitwą. Trwając w takim stanie, Eucharystyczne Serce Jezusa wstawia się za ludźmi u Ojca: „bo wciąż żyje, *aby się wstawiać za nami*” (Hbr 7,25), żarliwość tej modlitwy zaś wznosi człowieka do Boga. Obecny w Hostii Jezus powołuje do czystości i dziewictwa. Dusza dziewicza staje się bowiem świątynią i żertwą Pana, czerpiąc z Niego wzór czystości i ofiarnego wyrzeczenia na wzór białej Hostii³².

C. Tajemnica trzecia – życie ofiary

W tej tajemnicy tematem fundamentalnym jest ofiara Serca Eucharystycznego zwłaszcza w czasie mszy świętej. Według ojca Dehona, Najświętsze Serce Jezusa trwa w nieustannej ofierze Ojcu. Warto podkreślić, że konieczny był zewnętrzny akt ofiary w życiu Jezusa Chrystusa, odsłaniający to, co działo się w Jego Boskim Sercu. Tym aktem była ofiara mszy świętej tożsama z ofiarą na krzyżu. Misterium tej ofiary obecne w Eucharystii zawiera w sobie tajemnice: Wcielenia oraz życia ukrytego Jezusa, Jego śmierci, chwalebного życia, dziękczynienia. Serce Eucharystyczne Jezusa wstawia się do Boga za ludzkością w czasie sprawowania Najświętszej Ofiary. Podobnie sprawia w czasie dziękczynienia, wynagrodzenia, aktów miłości oraz adoracji, czyniąc je swoimi, i w ten sposób nadaje im nieskończoną wartość. Żyjąc ofiarą, należy też dostrzec eucharystyczne unieżenie i unicestwienie Jezusa, który staje się dla człowieka wzorem żertwy i hostii wynagradzającej Boskiemu

³² Por. tamże, s. 440-451.

Sercu³³. W tym kontekście Leon Dehon odnosi się do ubóstwa i posłuszeństwa Serca Eucharystycznego. Ubóstwo eucharystyczne osiągnęło ostateczne granice w prostocie hostii. I chociaż jest ona przechowywana w bogatych naczyniach oraz tabernakulach, to jednak sama w sobie jest pospolita i krucha. Eucharystyczne ubóstwo Chrystusa przewyższa ubóstwo Jego życia ukrytego w Betlejem i Nazarecie, jak również z Kalwarii przed ukrzyżowaniem. Forma tego ubóstwa kształtuje ducha ubóstwa nie tylko w wymiarze zewnętrznym, ale znacznie głębiej – w wymiarze wewnętrznym przez ogołocenie siebie, rezygnację z własnej woli i miłości własnej. Eucharystyczne Serce Jezusa jest także wzorem posłuszeństwa. Zależne całkowicie od Ojca, przez doskonałą miłość oddaje się do dyspozycji kapłanom dobrym i złym. W posłuszeństwie, którego źródłem jest Miłość, dokonało się Odkupienie³⁴.

W Eucharystii, nierozzerwalnie związanej z kapłaństwem, obecne jest kapłańskie Serce Jezusa. Jego ziemskie życie było przeniknięte kapłańskim duchem ofiary i miłości, dlatego oddało się Bogu w całopalnej ofierze jako Kapłan i Żertwa, a także zostawiło siebie w Eucharystii jako Baranek ofiarny. Postawa Jezusa stanowi wzór dla kapłana i żertwy oraz każdego chrześcijanina, dla kapłanów hierarchicznych zaś staje się imperatywem kształtowania w sobie serca kapłana i żertwy. Czerpiąc moc z Serca Eucharystii, kapłani są sercem Kościoła przez pobożność, modlitwę i zapal apostolski³⁵.

D. Tajemnica czwarta – życie zelżone przez niegodziwych

Tematem wiodącym rozważań tej tajemnicy są liczne zniewagi, których doznaje Serce Jezusa w Eucharystii. Zdaniem ojca Dehona zniewagą najbardziej raniącą Chrystusa jest schizma wschodnia oraz jej skutki dla duchowego życia wiernych. Należą też do nich herezje, zarówno w epoce starożytności chrześcijańskiej, jak i w czasach współczesnych – protestantyzm, jansenizm i liberalizm. Wyrazem niewdzięczności

³³ Por. tamże, s. 455-462.

³⁴ Por. tamże, s. 463-468.

³⁵ Por. tamże, s. 469-473.

wobec Eucharystycznego Serca Jezusa są zniewagi kapłanów uczynione w czasie sprawowania Najświętszej Ofiary, jak również lekceważące przyjmowanie Komunii Świętej przez osoby konsekrowane. Ponadto nienawiedzenie Chrystusa eucharystycznego w ciągu dnia, kiedy osoby te sąsiadują z kaplicą lub kościołem. Inną formą niewdzięczności jest zaniedbanie na płaszczyźnie gorliwości apostołskiej³⁶.

Zadośćuczynieniem za wszystkie zniewagi, których doznaje Eucharystyczne Serce Jezusa, jest wynagrodzenie, zwłaszcza eucharystyczne. Opiera się ono na dwóch zasadach – Najświętszym Sercu Jezusa, które jest jedynym Wynagrodzicielem, źródłem miłości i dziękczynienia, oraz łączności człowieka z Boskim Sercem w dziele wynagrodzenia. Wynagrodziciel eucharystyczny winien posiadać nastawienie negatywne, polegające na usunięciu wszystkich przeszkód na drodze wynagradzającej, zwłaszcza wolność od przywiązania do stworzeń oraz od miłości własnej. Pozytywne nastawienie wymaga aktu oddania się Najświętszemu Sercu Jezusa oraz przyjęcia wszystkiego dla Jego większej chwały, a także kontemplacji jednoczącej z Nim w celu wypełniania Jego woli. Najdoskonalszym aktem wynagradzającym jest Najświętsza Ofiara. W niej bowiem zawierają się doskonała miłość, dziękczynienie i modlitwa. Ojciec Dehon słusznie zauważa, że każda msza święta, nawet odprawiana przez kapłana w grzechu ciężkim, jest aktem nieskończonej miłości Jezusa Chrystusa (*ex opere operato*). Trzeba też wspomnieć o wynagrodzeniu przez praktykowanie Godziny świętej oraz adoracji eucharystycznej, które nie wymagają potoku słów, lecz pokornego i milczącego trwania w miłości przed Najświętszym Sakramentem³⁷.

E. Tajemnica piąta – życie dziękczynienia

Ostatnia tajemnica wieńczy poprzednie, stanowiąc syntezę wszystkich rozważań. Według Leona Dehona, nabożeństwo do Serca Jezusa wznosi się na trzech filarach: miłości, wynagrodzeniu i dziękczynieniu. Najważniejszy jednak z nich stanowi miłość, ponieważ Bóg jest

³⁶ Por. tamże, s. 475-484.

³⁷ Por. tamże, s. 485-494.

Miłością i Jezus Eucharystyczny też jest miłością. W miłości odnajduje sens ofiara i dziękczynienie. Doskonałą formułą dziękczynienia Bożego Serca są słowa wypowiedziane w czasie Ostatniej Wieczerzy w Wieczerniku: „Ja w nich, a Ty we Mnie! Oby się tak zespolili w jedno, aby świat poznał, żeś Ty mnie posłał i że Ty ich umiłowałeś, tak jak Mnie umiłowałeś” (J 17,23). Dziękczynienie zatem winno być stałą dyspozycją ludzkiego serca, gdyż łączy się ono z wynagrodzeniem, które restytuuje niewdzięczność wobec Boga i Najświętszego Serca Jezusa za otrzymaną miłość. Wzorem do naśladowania jest Maryja, zjednoczona z Sercem Syna w każdym wydarzeniu zbawczym³⁸.

Zakończenie

Kult Serca Eucharystycznego Jezusa wpisuje się w najlepszą tradycję pobożności katolickiej związanej z fundamentalnymi aspektami nabożeństwa do Najświętszego Serca Jezusowego i Eucharystii. Ten pogląd znajduje potwierdzenie w nauczaniu papieskim od drugiej połowy XIX wieku, a także w opiniach licznych teologów oraz założycieli instytutów zakonnych opiera się na duchowości eucharystycznej i Najświętszego Serca Jezusowego. Eucharystyczne Serce Jezusa eksponowane w Eucharystii jest uosobieniem miłości Serca Jezusowego wciąż w niej żywego i obecnego. Takie ujęcie zagadnienia stanowi istotę właściwej relacji do pobożności Serca Eucharystycznego głównie w kontekście sakramentu Eucharystii i kultu Bożego Serca.

³⁸ Por. tamże, s. 495-513.

The Eucharistic Heart of Jesus

Summary

The Eucharist in its fullness and richness includes all events of the history of salvation, especially those concerning the Person of the Word Incarnated. The Eucharist as a sacrament is a memory, the sacrifice of Christ and the Church, the communion with Christ and with our brothers and sisters. The worship of Christ in the Eucharist present in the tabernacle or exposed in the Blessed Sacrament shows the Heart which loves and always offers to the Father reparation for all the sins of humans all around the world.

Firstly, from the historical-spiritual and theological perspectives, we speak about the Eucharistic Heart of Jesus. This mystery has been taken up and developed by the spiritual current of the French School and, above all, by the persons dedicated to the cult of the Sacred Heart of Jesus. The issue of the Eucharistic Heart was also taken into consideration by the popes during the International Eucharistic Congresses because the Eucharistic devotion embraces everything. Among those who made an important contribution to the development of this spirituality, apart from St. Margaret Mary Alacoque, was venerable Father Leo Dehon, the founder of the Congregation dedicated to the Sacred Heart of Jesus.

Ks. dr Eugeniusz Ziemann, sercanin, adiunkt w Instytucie Leksykografii KUL Jana Pawła II w Lublinie; wykładowca teologii duchowości SCJ w WSM Księży Sercanów w Stadnikach; członek Polskiego Stowarzyszenia Teologów Duchowości.